څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو عربي فونیمیکي الفبې
لارښود

Ketabton.com

پښتو ټولنه
۱۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې

لارښود

پښتو ټولنه - د ژبپوهنې څانګه

مهتمم: محمد شیرین سنګری

د پښتو ټولنې د خپرونو پرله پسې نمره "۲۱۷"

۱۳۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی محمد داؤد د افغانستان ددولت رئیس او صدراعظم

پېژندګلو

د (انګلیسي په پښتو) قاموس تر چاپ وروسته، د پښتو ټولنې تصمیم ونیو
چې د (پښتو په انګلیسي) قاموس هم د چاپ دپاره تیار کړي. ددې دپاره
چې لوستونکي په تلفظ کې مشکلات و نه ویني لازمه وګڼل شوه چې تلفظ په فونیمیک
توګه وښیل شي. د فونیمیک phonemic تورو د ټاکلو دپاره د پښتو ټولنې د ژبپوهانو
او علمي پوهانو یوه ګډه کتنه بلنه ورکړه چې فونیمیک توري تعیین او تثبیت کړي.
د تورو د ټاکلو نه پس، د ژبپوهنې لوی مدیر څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي ته
وظیفه ورکړه شوه چې په دې باره کې یو مفصل علمي مسوده ولیکي.
څرنګه چې د فونیمیک تورو په باب د علمي کمیټې فیصله وروستي پړاو ته ونه رسېدله
هیله ده چې د ګډو د کړو د څېړنو دپاره محترم هلالي ددې پړاو چې اختتام ورکړي.
داهم باید وویل شي چې د غیر لازمو اوږدو لوازمو اکاډمیک اړتیا نه لري. په لاتیني تورو باندې
د پښتو د لیکلو په برخه کې بې د څېړنو فیصلې تخنیکي او د تورو ملحوظاتو ته
د دولت له خوا ځانګړی تصمیم ونیول شي او یا ټاکلې پرېکړه تعمیم شي.

څېړنوال محمد صدیق روهي
د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان مخ

لومړۍ برخه

١ ـ سریزه ١
٢ ـ د پښتو ژبې منلې سوې فونیمیکه الفبې ٨
٣ ـ د فونیمیکې الفبې احتیاطي توري ١١
٤ ـ فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې ١٣
٥ ـ د پښتو ژبې بشپړه فونیمیکه الفبې ٢٢

دوهمه برخه

٦ ـ د کوهستان شفق (بینوا) ٢٧
٧ ـ لنډۍ ٣٣
٨ ـ خوږه به سنه وي (الفت) ٣٥
٩ ـ لنډۍ ٣٨
١٠ ـ سپوږمۍ (بینوا) ٤٠
١١ ـ لنډۍ ٤٤
١٢ ـ ساقي (اجمل خټک) ٤٦
١٣ ـ سپوږمۍ (لایق) ٤٨
١٤ ـ محشر (عبدالباري جهاني) ٥١

سریزه

د پښتو ژبې ږغيز خصوصيتونه د اوسني معمول ليک په مرسته په واقعي بڼه نه څرګندېږي. د دې علت دا دی چې :

۱) د پښتو ژبې په اوسني ليک کې ځينې واولونه د کامو په ځينو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافيمونه) نه لري ، لکه : د {ژړل} کلمه چې د پنځو فونيمونو (ږغيزو واحدونو) /ž_ə_r_ə_l/ څخه جوړه ده، خو په ليک کې يوازې په درو توړو {ژ - ړ - ل} سره ليکله کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲) په اوسني ليک کي څو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کيږي . د پښتو ژبي د بېلو بېلو فونيمونو (بېغيزو - واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاره په اوسني مروج ليک کي يوازي يو توری { و } سته . مثالونه يې په لاندي کلمو کي ليدلای شئ :

کوړ - /kor/

سوړ - /sūr/

خوړل - /xwarəl/

۳) په مروج ليک کي د /a/ او /ə/ فونيمونو د پاره چي د کلمو په پای کي راغلي وي ، يوازي يوه علامه { ه } سته لکه:

زړه / zrə /

زړه / zara/

پسه / psə/

شپه / špa /

۴) په اوسني ليک کي کله کله د يوه فونيم (بېغيز واحد) د ښکندولو د پاره دوه توري ليکل کيږي . د مثال په ډول ، د { او به }

(c) ketabton.com: The Digital Library

{اوده}، {اود} کلمې چې په سر کې یې یوازې یو فونیم /o/ دی خو په لیک کې د غه یو فونیم په دوو توکو {ا + و} سره لیکل کیږي لکه :

اوبه - /obə/

اوړه - /oṛə/

اور - /or /

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونیمونو (بنسټیزو واحدونو) او ګرافیمونو (توکو) ترمنځ پوره سمون نه لیدل کیږي. قاموس لیکونکو د غه د پښتو ژبې د بنسټونو او لیک ترمنځ بېلتون درک کړی دی. نو ځکه کوښښ یې کړی چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو د پاره یو ډول سیستم غوره کړي. محمد ګل مومند په خپل قاموس (پښتو سیند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو د پاره د مخففونو یو سیستم غوره کړی چې په لاندې ډول ښودل کیږي:

اخیستل - (م، مك، سامع، سا، ح م، سا)

ارزان - (مف، سا، مف، م، سا)

د پښتو قاموس لیکونکو بیا د پښتو سیند مرکب مخففونه

لنډ خو ساده کړي دي . په دې قاموس کې یې د کلمو د لوستلو د پاره
د داسې بسیطو توږو څخه کار اخیستی چې هر توری یې د هغو
حرکتونو نمایندګي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کوږ (ض، مج، س)

ژړه (س، ژ، س)

زړه (ف، ف، س)

په ظفراللغات کې د کلمو د لوستلو د پاره د تلفظ پر ځای د کلمو
سېلابیز بېلوالی ښوول شوی دی او په زیاتو برخو کې پر سېلابونو
حرکتونه هم ښوول شوي دي، لکه :

ایشول - (اِ - شَ - وُلْ)

ابتدا - (اِبْ - تِ - دَا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپور شوی د کلمو
د لوستلو د پاره د یوه داسې ترتیب څخه کار اخیستل شوی چې په هیڅ
نامه یې نه شو نومولای. ځکه چې کوم ټاکلی سیستم نه لري.
د کلمو د لوستلو د پاره کله د سېلابیز بېلوالي څخه کار اخیستل شوی
او کله بیا د مطلوبې کلمې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

لیکل سوي او حرکتونه یې ښوول سوي دي، لکه :

انډول :- (اَنډ + وَلْ)

استوګن :- (آ + سْ + تو + ګَ + نْ)

او داسې نور...

دغه ډول د لوستلو یا د تلفظ د څرګندولو سیستمونه نه دیوې خوا د ډېرو لوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو تلفظ نه افاده کوي، بلکه یوازې د کلمو د توریو حرکتونه یا د کلمو توري او سېلابونه بېلوالی ښیي. دغه ډول سیستمونه د کلمو د غږیز جوړښت او د غږیز خصوصیت سره پوره سمون نه لري.

دغه علت دی چې کله کله قاموس لیکونکي د سترو اشتباهاتو سره مخامخ سوي دي.

د پښتو ژبې په مروج لیک کې هغه کلمې چې په /a/ او /ə/ ختمیږي، د واړه واولونه په یوه توري { ه } سره لیکل کیږي. خو ځینو قاموس لیکونکو دغه د واړه واولونه چې د کلمو په پای کې راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللي دي، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږه (س ز س)

نږه (فِ ر ف س)

د غږ {ه} علامه چې په پورتنیو کلمو کې راغلې ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د /ə/ او په دوهمه کلمه کې د /a/ د ن غونو څرګندونې یوه لیک نښه ده.

څرنګه چې دیوې خوا د پښتو ژبې د ن غونو اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا د غږ د ول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یوازینۍ سمه لاره به داوي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني توري ولیکل سي.

په لاتیني توري وسره کېدای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنګه چې اوس په پښتو تولنه کې پر پښتو - انګلیسي قاموس کار کېږي، نو ددې دپاره چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرګندولو دپاره د لاتیني توري یو داسې سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللي شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبنيو تحقيقاتو کي زموږ د پوهانو ترمنځ يو معياري حيثيت غوره کړی. نو د عمل په ډګر شمېر د دوشنبې په ورځ په پښتو ټولنه کي يوه علمي غونډه وسوه. دې غونډې ته د فونيميکي الفبې د ټاکلو دپاره د غه پوهان راغلي وو:

ښاغلی پوهاند عبدالحی حبيبي

ښاغلی پوهاند عبدالشکور رشاد

ښاغلی پوهاند رحيم الهام

ښاغلی عبدالرؤف بېنوا

ښاغلی پوهاند دکتور سيد بهاوالدين مجروح

ښاغلی ښېرنوال محمد صديق روهي

ښاغلی ښېرندوی عبدالله خدمتګار

ښاغلی دکتور مجاور احمد زيار

ښاغلی ښېرنوال دکتور سيدالشاه پولاد

ښاغلی ښېرنوال دکتور دولت محمد

ښاغلی عبدالجليل وجدي

ښاغلی ښېرنوال دکتور عبدالحکيم هلالي

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې په برخه کې پوره بحث او غور وسو. وروسته له هراړخيزې څېړنې، د - غونډې د ټولو ګډون کوونکو د خوا د پښتو ژبې د بڼ غونډو د افادې د پاره يو فونيميک سيستم ومنل سو چې دلته راوړل کېږي

د پښتو ژبې منلې سوې فونيميکه الفبې

		د فونيميکې الفبې توري	معمول توري
atal, sar, ṡpa	اتل، سر، شپه	a	ا
ās, wyār, sabā	آس، وياړ، سبا	ā	آ
bār	بار	b	ب
Paṣto	پښتو	p	پ
tor	تور	t	ت
ṭol	ټول	ṭ	ټ
joṛ	جوړ	j	ج
čākū	چاکو	č	چ

		د فونيميکې الفبې توري	معمول توري
ǰāy	ځای	ǰ	ځ
cok	څوک	c	څ
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓağ	ږغ	ẓ	ږ
samūn	سمون	s	س
šəl	شل	š	ش
ṣāğəlay	ښاغلی	ṣ	ښ
ğamay	غمی	ğ	غ
kār	کار	k	ک

		د فونیمیکې الفبې توری	معمول توری
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇa	مڼه	ṇ	ڼ
wāda, žəṛawəl	واده، ژړول	w	و
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yoṛ, melmastyā	یوړ، مېلمستیا	y	ي
saṛay	سړی	ay	ی
hosəy	هوسۍ	əy	ۍ
wir (ج) Tsi الیشي	ویر	i	ي
ter, maste	تېر، مستې	e	ې
Kor	کور	o	و (مجهول)
lūr Gūru گورو	لور	ū	و (معروف)
sur	سر (په موسیقۍ کې)	u	پېښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زبر	1	× ابره (حاصل)	ıbra
زورکی	ə	نیکه، لوستل	nikə, lwastəl
درج د ځای د بنو ولو د پاره دالاندې علامه منل سوې ده:			
نج	´	کوټه	koṭá

احتیاطي: ث (θ)، ح (h)، ذ (d)، ص (s)، ض (z)، ط (t)، ظ (z)، ع (ʕ)، ف (f)، ق (q)، ء (ʾ)، معدوله واو (ٚ). جرمني (w)، انگلیسي (v) او روسي (B) په (v).

د فونیمیکي الفبې احتیاطي توري

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې د جدول په پای کې د احتیاطي په نامه ځیني توري لیکل سوي دي. د ژبنیو مسألو په علمي څیړنو کې ددې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کیږي. په همدې اساس د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې په پای کې داحتیاطي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دي .

کړو غواړو چې د دخیلو عربي کلمو ، لکه : { ثواب ، حوض ، ذکاوت ، صبر ، ضرر ، طالب ، ظالم } اصلي عربي تلفظ او د دغو کلمو پښتو تلفظ سره مقایسه کړو ، نو د مقایسې د پاره مجبوره یو چې د پورتنیو کلمو د اصلي تلفظ د افادې د پاره هم په فونیمیکي الفبې کې تا کلي توري ولرو . او س به د لته د مثال په ډول د پورتنیو کلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه په مقایسوي ډول په فونیمیکې الفبې سره ولیکو :

پښتو تلفظ	اصلي عربي تلفظ	په لیک کې
/sawā́b/	/θawāb/	ثواب
/hawẓ/	/ḫawẓ/	حوض
/zakāwát/	/ḏakāwat/	ذکاوت
/sábər/	/ṣabr/	صبر
/zarár/	/ẓarar/	ضرر
/tālíb/	/ṭālıb/	طالب
/zālím/	/ẓālım/	ظالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه نور احتیاطي توري هم د دې مقصد دپاره لیکل سوي دي. د / ع ، ف ، ق / مفصله شرحه د (فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې) تر عنوان لاندې راغلې ده.

فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې

د پښتو ژبې په مروجې الفبې کې لس داسې توري سته چې په دخیلو عربي کلمو کې راځي. دغه لس توري په عربي ژبه کې دخاصو عربي بغونو دپاره تماکل سوي دي. که څه هم دغه لس توري په هغو کلمو کې چې پښتو ژبې ته داخلې سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملې دي، لیکل کیږي، خو پښتانه یې د عرب په شان نه تلفظ کوي. دغه لس توري دا دي:

ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ف ، ق .

د دغو یو تنیو تورو د جملې څخه، چې په عربي دخیلو کلمو کې استعمالیږي او د عربي ژبې د خاصو بغونو نماینده ګي کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وه يې د پښتو ژبې د ننغيز جوړښت پر اساس په مغن ډول تلفظ کيږي.

او وه توري دادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.

مثالونه يې لاندې ښودل کيږي:

پښتو تلفظ	عربي تلفظ	په ليک کې
/ sābít /	/θābıt /	ثابت
/ hāsıl /	/h̲ās̲ıl /	حاصل
/ zakí /	/ðaki /	ذکي
/ sādiq /	/s̲ādıq /	صادق
/ zaʕif /	/z̲aʕif /	ضعيف
/ tāqát /	/t̲āqat /	طاقت
/ zarfiyát /	/z̄arfiyat /	ظرفيت
/ s /	/θ, s̲ /	ث، ص
/ z /	/ð, z̲, z̄ /	ذ، ض، ظ
/ h /	/h̲ /	ح
/ t /	/t̲ /	ط

(c) ketabton.com: The Digital Library

مگر د {ع، ف، ق} توریو د تلفظ په برخه کښې بیا خبره بل ډول ده.

/ع/ /ʕ/ د خیل کانسونینټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کښې راځي. په لیک کښې {ع} لیکل کیږي. ځینې پښتانه یې عربي ته ورته د /ع/ په ډول تلفظ کوي، لکه:

عادت /ʕādát/

وعده /waʕdá/

عسکر /ʕaskár/

مگر ځینې پښتانه یې بیا د وینا په وخت کښې بېخي حذفوي او یوازې په هغو واولونو اکتفا کوي چې تر /ع/ وروسته یا د مخه راغلي وي. د حذفولو طریقه یې په دې ډول ده:

۱) که چیرې د دخیلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کښې /ع/ وي نو په وینا کښې د غه /ع/ له منځه ځي او یوازې د هغه واول څخه شروع کیږي چې په سېلاب کښې تر /ع/ وروسته راغلي وي، یعنې په سېلاب کښې د هغه واول څخه شروع کیږي چې تر /ع/ وروسته موقعیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثالونه یې دادي:

په لیکه	عربي اصلي تلفظ	حذف سوی پښتو تلفظ
عادت	/ʕādat/	/ādát/
عاجل	/ʕājɪl/	/ājɪ́l/
عبادت	/ʕɪbādat/	/ɪbādát/
عسکر	/ʕaskar	/askár/

۲) کله چې د عربي دخیلو کلمو د سیلابونو په پای کې /ع/ وي نو په وینا کې د غږ /ع/ له منځه ځي او سیلاب په هغه واول سره پای ته رسیږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي.

مثالونه یې دادي:

په لیکه	عربي اصلي تلفظ	حذف سوی پښتو تلفظ
موضوع	/mawz̲oʕ/	/mawzó/
شروع	/šuroʕ/	/šuró/
استعمال	/ɪstɪʕmāl/	/ɪstɪmā́l/
وداع	/wɪdāʕ/	/wɪdā́/

ف /f/ دخیل کانسوننټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي. ځيني پښتانه يې د /پ/ او ځيني يې د عربي تلفظ
په دول /ف/ وائي. مثالونه يې دادي:

فرمان /farmán/
فاصله /fāsılá/
فکر /fíkar/
صفت /sıfát/

ق /q/ يو دخيل فونيم دی چې په عربي دخيلو کلمو
کې راځي. ځيني پښتانه يې د /ک/ او ځيني يې تقريباً د
عربي تلفظ په دول /ق/ وائي. مثالونه يې دادي:

قانون /qānún/
قاموس /qāmū́s/
حقايق /haqāyíq/

د پورتنی لنډيې يا دوه نتيجې ته رسيږو چې:

١) د عربي ژبې ټولې هغه دخيلې کلمې چې اوس په پښتو
ژبه کې استعماليږي او په ليک کې د غو توريو { ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ } پکښې راځي د فونيميکي الفبې په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورو سره يې ليکوچې د دغو عربي تورو پښتو تلفظ څرگندوي لکه

ثابت /sābit/

صادق /sādíq/

ذکي /zakí/

ضرورت /zarūrát/

ظالم /zālím/

طاقت /tāqát/

حال /hāl/

۲) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخيل فونيمونه دي. دغه فونيمونه په دخيلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعماليږي د اکثرو باسوادو پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونيميکي الفبې کې دغه پورتني عربي توري په ځانگړو تورو سره ليکو چې د عربي تلفظونو د څرگندولو دپاره تماکل سوي، لکه:

قامـــوس /qāmús/

قول /qawl/

قلم /qalám/

حق /haq/

حقایق /haqāyiq/

فرق /farq/

فرعي /farςí/

فیصله /faysalá/

فلسفه /falsafá/

فایده /fāydá/

فرمان /farmān/

صفت /sifát/

هغه دخیلي عربي کلمې چې د تاریخ په اوږدو کې یې خپلې بڼې بدلې کړې او اوس په پښتو ژبه کې په اوښتي (مغیر) ډول استعمالیږي د پورتنۍ قاعدې څخه مستثنی ګڼل کیږي. د مثال په ډول، د [کمیس، وخت] کلمې چې اوس په دغه شکل ویلې کیږي او هم په دغه شکل لیکلې کیږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي عربي ليکلي شکلونه يې {قميص، وقت} دي.
کهچېرې په قاموسونو کې د دې ډول کلمو تلفظ ليکو او يا غواړو چې دا ډول کلمې په فونيميکي الفبې وليکو، نو داسې به يې ليکو:

کميس /kamís/
وخت /waxt/

په پښتو ژبه کې داسې نورې مغغني کلمې ستړې چې او س په ليک او لوست کې يوازې په مغغن شکل مستعملي دي، لکه:

اديره /adirá/
اورته /awráta/

او داسې نورې ...

۳) /ع/ د پښتو ژبې يو دخيل فونيم دی. دغه فونيم په دخيلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعماليږي، د اکثرو باسواده پښتنو د خوا د کلمو په زياترو برخو کې عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونيميکي الفبې کې

دغه پورتني توري په څنګه لاتيني توري سره ليکو چي د عربي تلفظ ډېر ګنډ ولو دپاره تا کل سوي دي، لکه:

عادت /ʕādát/

عبادت /ʕɪbādát/

وعده /waʕdá/

استعمال /ɪstɪʕmāl/

د /ع/ فونيم چي د کلمو په پای کي راغلی وي، که څه هم په اوسني مروج ليک کي ليکل کيږي، خو په زياتو مواردو کي نه تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د ډ خيلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي دغه توري تلفظ نه ليکو، لکه:

موضوع /mawzó/

شروع /šuró/

اجتماع /ɪjtɪmā́/

وداع /wɪdā́/

او داسي نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتني (فونيميکه الفبې او دخيلي عربي کلمې) بحث په نتيجه کې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميکې الفبې توري په دې ډول تيا کال کيږي:

د پښتو ژبې بشپړه فونيميکه الفبې:			
		د فونيميکې الفبې توري	معمول توري
sar, atál, ṣ̌pa	سر، اتل، ښپه	a	ا
ās, wyāṛ, sabā́	آس، وياړ، سبا	ā	آ
bār	بار	b	ب
paṣ̌tó	پښتو	p	پ
tor	تور	t	ت
ṭol	ټول	ṭ	ټ
sābít	ثابت	s	ث
ǰor	جوړ	ǰ	ج
čākū́	چاکو	č	چ

		دفونیمیکې الفبې توري	معمول توري
jāy	ځای	j	ځ
cok	څوک	c	څ
ḥāsil	حاصل	ḥ	ح
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
zaki	ذکي	z	ذ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓaǧ	ږغ	ẓ	ږ
sam	سم	s	س
šlūmbé	شلومبې	š	ش
ṣāǧəlay	ښاغلی	ṣ	ښ

		دفونیمیکي الفبې توري	معمول توري
sādíq	صادق	s	ص
zarár	ضرر	z	ض
tāqát	طاقت	t	ط
zālím	ظالم	z	ظ
ʕādát, waʕdá, mawzó	عادت، وعده، موضوع	ʕ	ع
ğamáy	غمی	ğ	غ
fāsılá	فاصله	f	ف
qānū́n	قانون	q	ق
Kār	كار	k	ك
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇá	منه	ṇ	ڼ
wādə́, žəṛawə́l	واده، ژړول	w	و

		د فونیمیکي الفبې توري	معمول توري
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, wyār, melmastyā	یور، ویاړ، مېلمستیا	y	ي
kor, obə	کور، اوبه	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (په موسیقي کې) ×	× u	پېښ
ıbrá, ımzá	ابره، امضا	× ı	زېر
wir	ویر	i	ي
ter, masté	تېر، مستې	e	ې
saráy	سړی	ay	ی
heləy	هیلۍ	əy	ۍ
niká, zṛə	نیکه، زړه	ə	زورکی

د وهمه برخه

په دې برخه کې د پښتو ژبې د فونيمکې الفبې د زده کړې د پاره يو څو شعرونه اولندۍ هم په اوسني مروج ليک او هم په فونيميک الفبې سره ليکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوهستان شفق

dəKohestā́n šafáq

هندوکش پر سر لمبې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūkúš pər sar lambé di
Kə asmā́n sra Kenārá da

دکوم سوي زړګي آه دی
يا د وينو فواره ده

də Kūm sə́wi zırgi·āh day
yā də winū fawārā́ da

که چنګيز دعصر توره
چې له تيکي را بکاره ده

Kə čangéz də sásər tū́ra
či lə téki rāṣkārá da

یا خو بل د میني اور دی
د فلک پرې سوی کور دی

yā xū bal də míni orday
də faláK pre sə́way Kor day

د سکندر د وخت شهید دی
په حسرت ګوري بګرام ته

də sKandár də waxt šahíd day
pə hasrát gū́ri bagrā́m tə

یا لیوال روح د عاشق دی
چي ورځي د یار سلام ته

yā lewā́l roh də ʕāšuq day
či wərǰí də yar salā́m tə

یا واله د سرو شرابو
چي تویېږي یو جام ته

yā wālә́ dә sro šarābū
či tūyiẓi yәwә́ jām tә

دا میدان د کربلا دی
که سالو سور د لیلا دی

dā maydā́n dә karbalā́ day
kә sālū́ sūr dә laylā́ day

دا زرګی د اسمان و چاود
که سینه د دیوانه ده

dā zırgáy dә asmā́n wә́čāwә
kә sīná dә dewānā́ da

یا ساقی له لاسه ښکته
چپه سوې پیمانه ده

yā sāqí lә lāsá ṣkә́ta
čapá sә́we paymāná da

او که درس د عبرت لیک دی
ښه رنګینه افسانه ده

aw kə dars də sıbrát lik day
ṣə rangína afsāná da

موږ ته یاده جانبازي کړي
د نیکو نو سرباز ي کړي

mūẓ tə yáda jānbāzí kṛi
də nikū́nū sarbāzí kṛi

د مؤمن د زړه په وینو
شیرینو سوړ کړی لاس دی

də momín də zṛə pə winū
širinó sūr káray lās day

که کفن د شهیدانو
پرښتو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidā́nū
pariṣtó niwə́lay pās day

یا د نیا کې خو نریزي ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā́ ki xūnrizí da
pər ofúq ye ınıkā́s day

یه ، شفق دکوهستان دی
را چاپیره پر اسمان دی

ya, šafáq də kohestā́n day
rāčāpéra pər asmā́n day

دي شفق کي ستوري ښکاري
که صدف دي سره دریاب کي

de šafáq ki stū́ri ṣkā́ri
kə sadáf di srə daryā́b ki

یا حساس زړه دشاعر دی
چي ډوب سوی په خوناب کي

yā hasā́s zṛə də šāír day
či ḍūb sə́way pə xūnā́b ki

یا تیم دی او ښکي څاڅي
د دنیا دهر په سیلاب کي

yā yətím day ŭṣki cắcī
ðəde ðáhar pə selā́b ki

که سپین غاښ دي ځلیده کي
د محبوبي په سره خوله کي

ka spin ğāṣ di ǰaleðə́ ki
ðə mahbū́bi pə sra xulə ki

دا پر غرونو اوریځ نه ده
دود سو جګ له کوهستانه

dā pər ğrū́nū oryáǰ nə ða
dūð sū ǰəg la kohestā́na

یا سپیري پاڼي تاریخ دی
چي قصي کړي له بامیانه

yā speré pā́ṇi tāríx ðay
či qəsé kṛi lə bāmyā́na

یا خو ګرد زموږ د پښو دی
چي باج خلي له آسمانه

yā xū gard zumū́ẓ də p̣ṣo day
či baj áxli lə asmā́na

دا چي ښني د کي ولې دي
د اسمان د مخ خولې دي

ðā či šne ðəki walé di
ðə asmā́n də məx xwle ði

لنډی

ته بختور یې سوداګره
چي مرغلري خرڅوې شمېرې خالونه

tə baxtawā́r ye sawdāgə́ra
či marǧalə́ri xarcawé šmeré xálū́na

ما د اسمان سپینه سپوږمۍ کې
چي د جانان پر کېږدۍ تل ولاړه یمه

mā ðə asmā́n spína spoẓməy ke
či ðə jānā́n pər kiẓðə́y təl walā́ṛa yə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینې کوټې دې کنډوالې سي
زما یادیږي د کیږدۍ ښه شمالونه

spini koṭe di kanḍwāle si
zmā yādīẓi də kiẓdəy ṣə šamālūna

که دیدن کړې ګودر ته راسه
زه به منګی په لپو ورو-ورو ډکومه

kə didán kṛe gūdər tə rā́sa
zə bə mangáy pə ləpū wró_wró ḍakawə́ma

ګودر ته ځم راپسې راسه
یوه شېبه به دې په ښه زړه ووینمه

gūdə́r tə ǰəm rāpasé rā́sa
yawá šebá bə di pə ṣə zṛə wəwinə́ma

خوله به د خدای په رضا درکم
منګی مې ولې ښوروې لنده دې کړمه

xwlə bə də xdāy pə razā́ dérkam
məngáy mi wə́li ṣorawé landá di kṛə́ma

خومره به ښه وي

cúmra bə ṣə wi

چې په سپین مخ دې زلفې خورې وي
سترګې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zə́lfe xwaré wi
stə́rge de tóre šúnḍe de sre wi

زه یم او ته یې نازو نخرې وي
خومره به ښه وي، خومره به ښه وي

zə yəm aw tə ye názo naxré wi
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې زه حیا کړم او ته شوخي کړې
زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hayá kṛəm aw tə šoxí kṛe
zə jurát nə kṛəm xu tə mastí kṛe

ښې مهربانه او دلدارۍ کړې
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

še mehrabā́na aw deldārí Kṛe
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې مې حیا شي له ګونډې لرې
زه در نږدې شم ته وایې لرې

če me hayā́ ši laẓ ǧū́nde láre
zə dər neẓdé šəm tə wā́ye láre

در ته شروع کړم د عشق سندرې
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

dər tə̇ šuró Kṛəm də ɛıšq sandáre
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې ستا په غاړه وي امیلونه
زه دې وربل کې ږدمه ګلونه

če stā pə ǧā́ṛa wi amelū́na
zə de warbál Ke ẓdə́ma gulū́na

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راته وايې د زړه حالونه

څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wáye də zṛə hālúna

cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې درته وايم په ما يې ګرانه

له ټول عالمه له درست جهانه

če dərtə wáyəm pə mā ye grāna

lə ṭol ʕāláma lə drəst jahána

ته وايې نه يم دومره ارزانه

څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə wáye nə yəm dúmra arzána

cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وايم

ډېره دې زيا تر له حده ستايم

če šəm bexúda aw hárca wáyəm

ḍéra de zyáta lə háda stáyəm

ته راته وايې چې زه خو ستا يم
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə rā́ta wāye če zə ɔcū stáyəm
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

لنډۍ

د نجلۍ تي ته مې لاس ووړ
د غرڅنۍ په څېر يې ووهل ټوپونه

də njəláy ti tə mi lās wárwər
də ğarcanáy pə cer ye wáwahəl ṭopū́na

د نجلۍ درې شېبه مزه کړې
تنګې پايڅې زړې پڼې وارۀ ګامونه

də njəláy dre šáya mazá kṛi
tə́ngi pāycé z̄ṛí paṇé wāṛə́ gāmū́na

چې خوله مې خوږه په صرفه پرېښوده
شکرانه ده چې په ټول به ګډ سينه

či xwlə mi xwre sarfá pre mə́kṛa
šakára nə́da či pə tol bə káma sína

سبا به بيا کړي بارېږي
د دښت ګلان به ستا لمنه بويوينه

səbā́ bə byā kā́ḍi bārī́ẓi
də dašt gulā́n bə stā ləmə́na būyəwína

چي د وصال د پيالو وېش و
زه په ځنځير د خپل قسمت تړلې وومه

či də wisā́l də pyāló weš wū
zə pə ǰənǰír də xpəl qismát təṛále wə́ma

که دي ديدن زما په کار وي
سپوږمۍ ته ګوره زه پر بام ولاړه يمه

kə di didā́n zumā́ pə kā́r wi
spoẓmə́y tə góra zə pər bām walā́ṛa yə́ma

Spoẓmə́y

سپوږمۍ

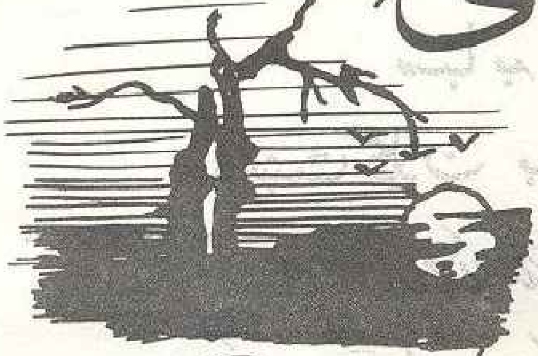

د آسمان لويه دنيا کې
تر سپوږمۍ ښکلې زيبا يې

Də asmān lóya dunyā́ ki
tə spoẓmə́y ṣ̌kwəle zebā́ ye

رنګ الوتې ګونه زرده
تر ويشتلې په زړه څا يې

rang alwū́te gūná zárda
tə wistále pə zṛə čā́ ye

جوړه ما غونډۍ غمجنه
څوک دې نستر يک تنها يې

Jóṛa mā ğūndi ğamjəna
cok di nəstə yak tanhā́ ye

راته وواېه له ميني
څه در سوې نازنيني

rā́tə wə́wāya lə míni
ca dər sə́wi nāzaníni

لالهانده سره شوري
په شپه هرځای کې ولاړه

lālahā́nda sará ṣóre
pə špa harǰāy ki walā́ṛa

محبت يو په زړه سوي
راسره کښېنو سره دواړه

muhabát yū pə zṛə sə́wi
rā́sa kṣenū sará dwā́ṛa

زه به تاته زړګي تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

zə bə tā́ta zıṛgáy taš kṛəm
tə wəmā́tə lās tər ğā́ṛa

غم د میني به نیمي کړو
په یوازي سر مژاړه

ǧam də míni bə nimáy kṛū
Pə yəwāzi sar məžāṛa

ښایسته يې ګلالۍ يې
د اسمان پېغله نجلۍ يې

ṣāyistā ye gulāləy ye
də asmān pégla njəláy ye

لکه اوس چې يې پخوا هم
د مینو هرځای مله وې

láka as či ye pəxwā ham
də məyənū hárjāy mla we

خوار مجنون که پرسارا و
ته هم سمه ورسره وې

xwār majnūn kə pər sārā wū
tə ham sáma wərsará we

د شیرینې حال دې ولید

د فرهاد په غم کې ته وې

də širíni hāl di wəlid

də farhād pə ğam ki tə we

چې به راز د مینې خپور وو

د هغه مجلس ډېوه وې

či bə rāz də míni xpor wū

də hağə́ majlə́s ḍewá we

مقتولان د عشق لیدل تا

په ورو ورو به پرې ژړل تا

maqtūlán də ʕišq lidə́l tā

pə wro wró bə pre žarə́l tā

وفاداره معشوقه یې

د عاشق د زړه توته یې

wəfādára mašūqá ye

də ʕāšúq də zra ṭotá ye

لندی

طالبه خدای که به ملا سي
پر کتاب پروت یې یادوي شینکي خالونه

taléba xdāy ka ba mulā se
pər kitāb prot ye yādawé šinki xālúna

طالبه روند سي کتاب کت که
ستا دکتاب تر حاشو دېر دي زما خالونه

taléba rūnd se kitāb kat ka
stā də kitāb tər hāšó der di zmā xālúna

راسه د خان نوکري پرېږده
نوکر زما سه سپینه خوله به درکومه

rása də xān nokarí prézda
nokár zumā sə spína xwlə bə dərkawəma

تینګه مې مه نیسه په غېږ کې
سبا به بوی د لونګین در څخه ځینه

tinga me mə nisá pə ğez ki
sabá bə būy də lawangín dər cáxa jína

خلک په چول کې تالا کیږي
زه د اشنا تر سینې لاندې تالا سومه

xálak pə čol ki tālā́ kizi
za də āšnā́ tər siné lā́ndi tālā́ swə́ma

یو واري تینګه په غېږ راسه
چې د ټټر روپۍ دې ګډې وډې کړمه

yaw wā́ri tinga pə ğez rā́sa
či də ṭəṭár rūpə́y di gáḍi wáḍi krə́ma

ساقي
saqi

ساقي چرته کاسه نيمه شراب لري که نه؟
په خوا کښې چرته چنګ و يا رباب لري که نه؟

sāqí čárta kāsá níma šarāb laré kə na?
pə xwā kṣe čarta čángū yā rabāb laré kə na?

ثواب د زاهدانو ملايانو شه نصيب
رندانو ته رنګين غونډې عذاب لري که نه؟

sawāb də zāhıdānū mulāyānū šə nasíb
rindānū tə rangín ğúnde azāb laré kə na?

مسيحه! دا منمه چې ته مړي را غوږې
دارو چرته د سوي زړه کباب لري که نه؟

masíha, dā mənəma če tə mạri ragawé
dārū čárta də səwi zṛə kabāb laré kə na?

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مستو ته مباح کاندې په میو لمبېدل
اوس وایه ملاجانه لا چې کتاب لرې کړنه؟

če mástū tə mabā́h kā́ndi pə máyū́ lambedə́l
os wā́ya mulājā́na če kitā́b laré kə na?

راغلی یم د اخپله دنیاګۍ لاهو کوم
دې خم کښې څه قطره نیمه شراب لرې کړنه؟

rāğə́lay yəm. də́ xpə́la dunyāgə́y lāhū́ kawə́m
de xum kše ca qatrá nima šarā́b, lare kəna?

د خم بې عزتي ده اوچې شونډې د اجمل
راوارووه ساقي څه مې ناب لرې کړنه؟

də xum be ɪzatí da ūče šū́nḍe də ajmál
rāwā́rawa sāqí cə may nāb lare kə na?

Spozməy
سپوږمۍ

سپوږمۍ د لوړو غرو د پاسه سوېده سوېده
سپينه رڼا په لويو دښتو خورېده خورېده

spozməy də lwáru ğro də pāsa şwayedá swayedá
spína rəṇā pə lúyū dáşto xwaredá xwaredá

وږمې د ګلو له عطرونو سره
شپې د شپېلو له آوازونو سره

wazmé də gúlū lə satrū́nū sará
špe də špənó lə āwāzū́nū sará

نشې د مېو له جامونو سره
زما په لاس کښې ځڅې ونه د ګناه اچول
توبه وه ماته

našé də máyo lə jāmū́nū sará

(c) ketabton.com: The Digital Library

zmā pə lāsó kṣe ǰanǰīrū́na ðə gunā́ ačawə́l
tobá wa mā́ta

زه دنشي له پیچو تا به اوښتم اوښتم
دا د مچکو له ګرمیو تاوېده تاوېده

zə ðə našé lə pičo tā́ba awuṣtə́m awuṣtə́m
ðā ðə mačə́kū lə garmə́yū tāwedá tāwedá

ماله عصیان او ګناهو نو سره
دې له مستۍ او هوسو نو سره

mā lə ʕasyā́n aw gunāhū́nū sará
ðe lə mastə́y aw hawasū́nū sará

ساقي له ډکو ګیلاسو نو سره
لا خپې د مینې د وفا او د مستۍ کولې
حیا ویده وه

sāqí lə ḍə́kū gilāsū́nū sará
lā́fe ðə míne ðə wafā́ aw ðə mastə́y kawále
hayā́ widá wa

دا په مستۍ کې زما له غیږې رنګېده رنګېده
زه په هوس او په ګناه کې ډوبېدم ډوبېدم

dā pə mastə́y ki zmā lə ğiże ṛangedá ṛangedá
zə pə hawás aw pə gunā́ ki ḍūbedə́m ḍūbedə́m

له تږیو تږیو ارمانونو سره
له شکلو شکلو عذابونو سره

lə táẓyū táẓyū armānū́nū sará
lə ṣkúlū ṣkúlū ʿazābū́nū sará

د زلمیتوب له کړاونو سره
د سباوون رڼا د ستر پرده وڅیرله
مینه رسوا شوه

ðə zalmitób lə kaṛāwū́nū sará
ðə sabāwū́n rəṇā́ ðə sátar pardá wə́ciṛəla
mína ṛwswā́ šwa

(c) ketabton.com: The Digital Library

محشر
mahšar

شیخه مراجه محشر دی مجکه سوځي اسمان سوځي
خم له اوره سره چوي پياله سوځي مستان سوځي

šayxa mərāǰa mahšár day mjə́ka swə́ǰi asmán swə́ǰi
xum lə óra sará čə́wi pyālá swə́ǰi mastán swə́ǰi

د سکروټو مجمرونه د سينو ګرداب ته لويږي
په دوزخ کي پايکوبي د ه څپه سوځي توفان سوځي

ðə skarwə́ṭū majmarúna ðə sinó gardáb tə lwíẓi
pə doẓáx ké pāykobí ða capá swə́ǰi tofán swə́ǰi

د سوما له خمه لخلي د جمشيد په جام جامونه
د زردشت لحد اور واخيست خرقه پوش زاهدان سوځي

ðə somā́ lə xúma áxli ðə jamšéð pə jām jamúna
ðə zarðášt lahad or wáxist xırqapóš zāhıdán swə́ǰi

مهارت د عمر غواړي په مجلس چې ورګډ یږي
د پخو رندانو ځای دی سست مذهب او ایمان سوځي

mahārát də sŭmar ğwāṛi pə majlə́s či wərgaḍīẓi
də pəxó rındā́nū ǰāy day sust mazhab aw imā́n swə́ǰi

بدمستي د هیاهوی دی توبې سر پر سر ماتیږي
چیغې ورګلې محراب ته توبه سوځي شیخان سوځي

badmastí da hayāhū́y day tobé sar pər sar mātīẓi
čīğī wārğle mıhrā́b ṭə tobá swə́ǰi šayxā́n swə́ǰi

دا مسلک د خرابات دی په هر خم کې خرابیږي
حریفان پکښې غرقیږي ساقي سوځي رندان سوځي

dā maslák də xarābā́t day pə har xam ki xarābīẓi
harifā́n pakšé ğarqī́ẓi sāqi swə́ǰi rındā́n swə́ǰi

د مطرب شهباز په لاس دی د احساس نغمې یې سره کړه
عقل فکر او ارخیستي اپلاتون او لقمان سوځي

də mutrib šahbā́z pə lās day də ıhsā́s nağmáye srakṛa
sāqal fikar or axístay aplatū́n aw luqmā́n swə́ǰi

عقل لاره ورکه کړې د جنون غېږې ته لوېږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sāqal lāra wrəka kaṛe də junūn ğiẓi tə lwiẓi
də majnūn fikar sultān day dānā swəji nādān swəji

پای

د نصیر "هنر" - "پښتون" په خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور عبدالحکیم هلالی
دکتاب مؤلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library